
UDK 801.73:659.3:316.77

Originalni znanstveni rad

Primljeno: 27. 3. 1989.

John Fox

Hotelijski fakultet, Opatija

ANALIZA TV-DNEVNIKA KAO PORUKE

SAŽETAK

Uvodeći dva pojma (proceduralna efikasnost i proceduralna efektivnost) analiziramo TV-dnevnik kao poruku s komunikativnog aspekta. Paralelna analiza triju nacionalnih TV-dnevnika (BBC, ARD i TV-Zagreb) prikazuje različite načine na koje svaki od 3 analizirana nacionalna TV-dnevnika teži ili prema proceduralnoj efikasnosti ili proceduralnoj efektivnosti i upućuje na određene razlike u načinu realizacije TV-dnevnika.

ANALIZA TV-DNEVNIKA KAO PORUKE

Analiza TV-dnevnika kao poruke opis je njegovog „komunikativnog ponašanja“, a smatramo da je moguća ako gledamo tu emisiju kao interaktivni sistem: TV-dnevnik - gledalac. U ovakvom sistemu TV- dnevnik mora, da bi realizirao svoju poruku, stalno zadržavati pažnju gledaoca, jer ako nestane njegove pažnje, nestaje komunikacije. Razmatrajući mogućnosti TV-dnevnika da zadrži pažnju gledaoca, predlažemo upotrebu dvaju suprotnih pojmova s pomoću kojih možemo opisati pažnju gledaoca: PROCEDURALNA EFIKASNOST (zahtijevani stupanj pažnje - ako gledalac želi uspješno sudjelovati u komunikaciji - nizak) i PROCEDURALNA EFEKTIVNOST (zahtijevani stupanj pažnje - visok). Želimo li preciznije definirati pojam proceduralne efikasnosti, možemo reći da ona olakšava praćenje i percepciju poruke i pristup informacije bez znatnijeg opterećivanja pažnje. Proceduralna efektivnost, nasuprot tome, zahtijeva dubinu praćenja, tj. intenzivniju pažnju i praćenje poruke (cf. Beaugrande 1981 : 34).

S pomoću tih pojmova. efikasnosti i efektivnosti, analizirali smo i usporedili komunikativno ponašanje u tri nacionalna TV- dnevnika: BBC (Velika Britanija), ARD (Zapadna Njemačka) i TV- Zagreb. Dnevnik su snimljeni i transkribirani krajem 1986. i to pet uzastopnih emisija za svako govorno područje.

U ovom članku govorit ćemo o 2 područja naše analize:

- a) O makroorganizaciji TV-dnevnika po temama - njihov međusobni odnos prema cjelini
- b) O koheziji teksta profesionalnih spikera i reportera, tj. površinskim funkcijama koje se koriste za označavnje međusobne vezanosti teksta (bit će riječi o određenim sastavnicama: dužini rečenice i riječi, pauzi i rečeničnom naglasku te brzini govora).

U nastavku analize vidjet ćemo kako, ovisno o upotrebi različitih sastavnica i oblikovanja njihove komunikacije te njihovih međusobnih odnosa, TV-dnevnik u svojem komunikativnom ponašanju naginje ili prema proceduralnoj efikasnosti ili proceduralnoj efektivnosti.

Makroorganizacija TV-dnevnika

Svaki od TV-dnevnika, BBC-a, ARD-a i TVZ-a, ima uglavnom stalnu organizaciju, pa prema tome jedan dnevnik može poslužiti kao uzorak za tu vrstu dnevnika.

U tabeli 1. prikazujemo po jedan model TV-dnevnika za svaku zemlju. Sve su teme obilježene brojkama (1, 2, 3, ...X). Tamo gdje se u brojčanom prikazu brojevi ponavljaju, znači da se te iste teme spominju nekoliko puta. Primjećujemo da naročito TV-dnevnik BBC-a, donekle i TV-dnevnik Zagreba, koriste najavne teme (Headlines). TV-dnevnik ARD-a uoče ne koristi najavne teme.

Tabela 1

Prikaz redoslijeda tema za pojedine TV-dnevnik

DNEVNIK		Početak	kraj
BBC	N	1 2 3 4 5	9 10 3 2 1 1 2 3
	R	1 2 3 4 5 6 7 8 6	9 11 12 13 14 15 10
ARD	N	(nema)	
	R	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11	
ZGB	N	1 2 3 4	
	R	5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 1 2 3 15 16 17 4	

N = najavne teme (Headlines)

R = razrada tema

Prema TV-dnevniku-modelu vidimo da je organizacija dnevnika BBC-a dosta složena. Dnevnik se odvija u dvije „matrice“ (tj. dvije sadržajne cjeline) od kojih svaka počinje najavnim temama (1,2,3) i (9,10). Neke teme (1,2,3) ponavljaju se u obliku naslova po četiri puta. Suočeni smo dakle s vrlo složenim planom sadržaja, visokim stupnjem ponavljanja (tri teme po četiri puta i četiri teme po dva puta).

U dnevniku BBC-a vidimo upotrebu plana, tj. globalni obrazac događaja i stanja koji vodi namjeravanom cilju (cf. Schank & Abelson, 1977). (Za TV-dnevnik gdje pojmove definiramo isključivo sa stajališta gledaoca, po nama je plan prisutan samo ako je gledalac unaprijed obaviješten o sadržaju dnevnika, npr. najavnim temama. Upotreba najavnih tema je dakle sine qua non plana.) Upotreba plana daje BBC-u vrlo visoku „strukturalnu prilagodbenost“ (Novosel, 1977: 90) koja daje, po našoj definiciji, veliku proceduralnu efikasnost.

Za razliku od dnevnika BBC-a, dnevnik ARD-a ne upotrebljava plan, nego shemu, tj. globalni obrazac događaja i stanja u određenom redoslijedu povezanih vremenskom blizinom i kauzalnošću (Shank & Abelson 1977). (U našem slučaju možemo reći da emisije TV- dnevnika koje se koriste shemom ne obavještavaju gledaoca o sadržaju TV - dnevnika unaprijed - nema najavne teme.) Artikulacija TV-dnevnika ARD-a (shema) daje za razliku od TV- dnevnika BBC-a proceduralnu efektivnost.

Efekt upotrebe plana ili sheme vidimo kad usporedimo trajanje dnevnika. U prosjeku dnevnik BBC-a traje 30 min, ARD-a 14 min. i TV-Zagreba 20 min. Dnevnik BBC-a kao najduži dnevnik zahtijeva od gledaoca dulji period pažnje, što svakako više zamara. (Ovdje govorimo samo o vremenskoj dimenziji, a ne o intenzitetu pažnje u odnosu prema organizaciji TV-dnevnika.) Upotreba plana olakšava praćenje (daje komunikaciji proceduralnu efikasnost) a time balansira prisutnost proceduralne efikasnosti - proceduralne efektivnosti prema trajanju TV-dnevnika. Dnevnik ARD-a kao relativno kratak TV-dnevnik kroz upotrebu sheme daje u svojoj artikulaciji (organizaciji) samo proceduralnu efektivnost. Možemo pretpostaviti da bi upotreba plana (kao kod TV-dnevnika BBC-a) kod ARD-a dala komunikaciji previše efikasnosti, pa bi komunikacija bila prekinuta. S druge strane rezultat isključive upotrebe sheme kod dnevnika BBC-a vjerojatno bi bila prevelika

efektivnost, što također može izazvati prekid komunikacije.

O TV-dnevniku Zagreba, možemo reci da koristi nešto plana, ali uglavnom shemu: u svojoj je organizaciji skloniji proceduralnoj efektivnosti.

Pravu ulogu plana i sheme vidjet ćemo tek na kraju članka kad budemo govorili o drugim sastavnicama.

Kohezija teksta

1. Dužina rečenice i dužina riječi

Dužina rečenice i dužina riječi daju nam opći pregled površinske strukture teksta. Tabele 2. i 3. prikazuju prosječnu dužinu rečenice izraženu u slogovima i riječima sa standardnim devijacijama (Q) za profesionalnog spikera i reportera po nacionalnom TV-dnevniku. Slično, tabela 4. prikazuje prosječnu dužinu riječi izraženu u slogovima, a tabela 5. broj riječi prema broju slogova (tj. broj jednosložnih, dvosložnih itd. riječi).

Tabela 2

Prosječna dužina rečenica za profesionalnog spikera (\bar{X}_s) i reportera (\bar{X}_r) i standardna devijacija (Q_s) i (Q_r) izražena u slogovima po nacionalnom dnevniku

DNEVNIK		\bar{X}	$(\bar{X}_s + \bar{X}_r)/2$	Q
BBC	spiker	24,7	23,73	11,90
	reporter	22,75		12,48
ARD	spiker	33,75	33,07	15,67
	reporter	32,39		14,68
TVZ	spiker	48,81	54,85	25,05
	reporter	60,89		25,24

Tabela 3

Prosječan dužina rečenice za profesionalnog spikera (\bar{X}_s) i reportera (\bar{X}_r) i standardna devijacija (Q_s) i (Q_r) izražena u riječima po nacionalnom dnevniku

DNEVNIK		X	$(X_s + X_r)/2$	Q
BBC	spiker	15,6	15,35	7,48
	reporter	15,09		6,59
ARD	spiker	15,03	15,44	6,73
	reporter	15,84		6,92
TVZ	spiker	19,92	22,39	10,38
	reporter	24,85		12,06

Tabela 4

Prosječna dužina riječi za profesionalnog spikera (\bar{X}_s) i reportera (\bar{X}_r) izražena u slogovima po nacionalnom dnevniku

DNEVNIK		KORPUS Br. riječi	\bar{X}	\bar{X} po jeziku ($\bar{X}_s + \bar{X}_r$)/2
BBC	spiker	3497	1,57	1,56
	reporter	4752	1,54	
ARD	spiker	4149	2,17	2,12
	reporter	4750	2,06	
TVZ	spiker	5992	2,51	2,51
	reporter	4272	2,51	

Iz tabele 3. vidi se da su prosječne dužine rečenice izražene u riječima za spikera i reportera za TV-dnevnik BBC-a i ARD-a skoro iste. Uspoređujući standardne devijacije tih dnevnika, vidimo da su distribucije skoro kongruentne, pa možemo zaključiti da je dužina rečenica u riječima za BBC i ARD vrlo slična.

Dnevnik TV-Zagreb daje drugačiju sliku od dnevnika BBC-a i ARD-a. Prosječna rečenica izražena u riječima znatno je duža, i to 27,7 posto od spikera i 64,68 posto od reportera BBC-a, te 32,53 posto od spikera i 56,9 posto od reportera ARD-a. Pregledom tabele 3. vidi se da je veliki dio distribucije za TV-dnevnik Zagreb izvan distribucije TV-dnevnika BBC-a i ARD-a. On je orijentiran prema većim prosjecima. Mogućnost npr. da profesionalni spiker ili reporter BBC-a i ARD-a izgovori rečenicu dužu od 30 riječi vrlo je mala - izvan 2 Q, tj. manje od 2,5 posto.

Kod dnevnika TV-Zagreb ta je mogućnost znatno veća, izvan jedne standardne devijacije, tj. oko 16 posto (za reportera je još veća - 20 posto) što znači da ćemo u dnevniku TV-Zagreb uprosjeku na svakih 6 rečenica čuti rečenicu dužu od 30 riječi! Ovo nas svakako dovodi do pitanja jesu li rečenice dnevnika TV-Zagreb preduge, jer znamo da dugačka rečenica smanjuje proceduralnu efikasnost (Lado npr. daje raspon auditivne memorije/Auditivne memory span/ do 15 riječi /Lado 1964/), a s time traži veći stupanj pažnje.

Ne možemo govoriti o dužini rečenice a da ne govorimo o dužini riječi, jer su obje povezane s vrstom teksta a time i sa komunikativnom funkcijom. U svakidašnjem spontanom govoru znamo npr. da riječ u engleskom jeziku ima u prosjeku dužinu 1,4 sloga, u njemačkom 1,8 slogova (Karlgrén, 1974: 142), a u hrvatskom ili srpskom jeziku 1,99 (Škiljan, 1987: 17) - analizirani su tekstovi koji predstavljaju pisani ekvivalent svakodnevnoj upotrebi jezika. Uspoređujući naše rezultate prikazane u tabeli 4. s tim prosjecima, vidimo da je opća tendencija svih dnevnika prema nešto dužim riječima, tj. prema tekstovima koji imaju i riječi koje inače u svakidašnjem razgovoru imaju manju učestalost (Guiraudov zakon).

Tabla 5

Broj riječi (prikazan kao broj i postotak) po slogovima za profesionalnog spikera (S) i profesionalnog reportera (R) za TV-dnevnik BBC-a, ARD-a i TVZ-a

DNEVNIK			DUŽINA RIJEČI U SLOGOVIMA									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
BBC	S	Broj	2198	792	349	137	19	2				
		%	67.85	22.65	9.98	3.92	0.54	0.06				
	R	Broj	3008	1116	458	137	32	1				
		%	63.30	23.49	9.64	2.88	0.67	0.02				
	Σ	Broj	5206	1908	807	274	51	3				
		%	63.11	23.13	9.78	3.32	0.62	0.04				
ARD	S	Broj	1695	1159	646	369	162	63	35	7	9	4
		%	40.85	27.93	15.57	8.89	3.91	1.52	0.84	0.17	0.22	0.1
	R	Broj	2039	1373	729	354	172	44	21	14	2	2
		%	42.93	28.91	15.35	7.45	3.62	0.93	0.44	0.29	0.04	0.04
	Σ	Broj	3734	2532	1375	723	334	107	56	21	11	6
		%	41.96	28.45	15.45	8.13	3.75	1.20	0.63	0.24	0.12	0.07
TVZ	S	Broj	1689	1332	1668	913	310	71	9	3	2	
		%	28.16	22.21	27.81	15.22	5.17	1.18	0.15	0.05	0.03	
	R	Broj	1250	944	1137	627	231	64	18	-	1	
		%	29.26	22.10	26.62	14.68	5.40	1.50	0.42	-	0.02	
	Σ	Broj	2939	2276	2805	1540	541	135	27	3	3	
		%	28.62	22.16	27.32	14.99	5.28	1.31	0.26	0.03	0.03	

2. Pauza i rečenični naglasak

Gledalac slušajući profesionalnog spikera ili reportera, naročito postaje svjestan komunikativne upotrebe pauze koju definiramo kao zvučnu tišinu i rečeničnog naglasaka - „Pojačan izgovor one riječi u rečenici koja se govorniku čini najvažnijom za razumijevanje poruke.. (Barić, 1979: 42). Ono što nas naročito zanima jest pitanje koliko se pauza i rečenični naglasak upotrebljavaju u zadržavanju pažnje i u izražavanju informacija, koje se govorniku čine najvažnijima za razumijevanje poruke, tj. upotrebljavaju li se u davanju efikasnosti govoru, npr. „And.. today the Duches flew ..all alone .. for the first time.. (BBC: 4.11.1986).

Nećemo razmatrati mjesto pauze i rečeničnog naglasaka, tj. koliko je njihov položaj adekvatan informaciji, jer polazimo od pretpostavke da je govornik taj koji odlučuje o relativnoj važnosti informacija. Ono što nas zanima jest da li se dovoljno upotrebljava da bi se zadržala pažnja gledaoca.

Za svaki jezik odabrali smo po tri autentična govornika. Oni su poslušali jedan dnevnik i označili pauze. Sličan smo postupak imali i kod rečeničnih naglasaka. Na pitanja osjećaju li razlike u intenzitetu pauze i rečeničnog naglasaka, ispitanici su izjavili da je pauza za njih prisutna ili nije, te da to isto vrijedi i za rečenični naglasak. Brojčani rezultati bili su vrlo slični po nacionalnim dnevnicima i uzeli smo njihov prosjek. Tabele 6. i 7. prikazuju prosječan broj pauza i naglasaka u rečenici na 100 rečenica i na 100 riječi.

Tabela 6

*Prosječan broj pauza na 100 rečenica i 100 riječi za TV-dnevnik
BBC-a, ARD-a i TVZ-a*

		na 100 rečenica	(S+R)/2 na 100 rečenica	na 100 riječi	(S+R)/2 na 100 riječi
BBC	spiker	234	226	15	14,74
	reporter	218		14,47	
ARD	spiker	110	131	7,32	8
	reporter	152		8,68	
TVZ	spiker	172	155,56	8,16	6,96
	reporter	139		5,75	

Našu analizu možemo promatrati na dva nivoa:

- kao apsolutan broj pauza i rečeničnih naglasaka u rečenici i
- kao relaciju između broja pauza, broja rečeničnih naglasaka i broja riječi.

U oba slučaja BBC znatno više koristi pauzu i rečenični naglasak od drugih TV-dnevnika. Da li BBC pretjeruje u upotrebi pauze i rečeničnog naglasaka, odnosno da li ih TV-Zagreb i ARD koriste premalo, to možemo ocijeniti samo posredno,

preko gledaoca. Gledalac prati komunikaciju (poruku) profesionalnog spikera i reportera koju mi ocjenjujemo kroz gledaoca. Znamo, međutim, da je prema Ladou raspon auditivne memorije do 15 riječi (Lado, 1964). Očekivali bismo dakle, po našoj definiciji, za dobru komunikaciju najmanje 7 pauza na 100 riječi. Sve iznad brojke 7 daje govoru veću proceduralnu efikasnost. Sve ispod toga otežava percepciju. Slično bismo očekivali i kod rečeničnog naglaska: njegovu optimalnu upotrebu radi postizanja proceduralne efikasnosti, odnosno dobre percepcije poruke. Iz tabele 6. i 7. vidimo da TV-dnevnik BBC-a naročito iskorištava te mogućnosti.

Tabela 7

Prosječan broj rečeničnih naglasaka na 100 rečenica i na 100 riječi za TV-dnevnik BBC-a, ARD-a i TVZ-a

		na 100 rečenica	(S + R)/2 na 100 rečenica	na 100 riječi	(S + R)/2 na 100 riječi
BBC	spiker	643	601	41,28	39,16
	reporter	559		37,04	
ARD	spiker	371	360	24,68	22,31
	reporter	349		19,93	
TVZ	spiker	375	424	17,8	18,68
	reporter	473		19,55	

3. Brzina govora profesionalnog spikera i reportera

Brzina govora također je element kohezije, napose u televizijskom mediju, pa smo i nju uključili u naše rezultate.

Pimsleur, Hancock i Furcy (1977: 30), koji su ispitivali brzinu govora francuskih i američkih spikera na radiju, dali su klasifikaciju brzine govora u WPM (riječi u minuti):

brzo	=	preko 220 wpm
umjereno brzo	=	190-220 wpm
prosječno	=	160-190 wpm
umjereno sporo	=	130-160 wpm
sporo	=	ispod 130 wpm

Tabela 8. prikazuje prosječnu brzinu govora za profesionalnog spikera i reportera (broj riječi u minuti) za sva tri nacionalna dnevnika. Naše ispitivanje pokazuje da je brzina govora vrlo individualna i da je teško govoriti o brzini kao fiksnom parametru. Možemo govoriti samo o općim prosjecima. Dnevnik BBC-a, ARD-a i TVZ-a u prosjeku imaju sličnu brzinu govora u wpm i to od 140 (ARD) do 160 (BBC, TVZ)

riječi u minuti.

Tabela 8

Prosječna brzina govora (br. riječi i slogova u minuti) za profesionalnog spikera i reportera za TV-dnevnik BBC-a, ARD-a i TVZ-a

		Br. riječi u minuti		Br. slogova u minuti	
		S/R	(S + R)/2	S/R	(S + R)/2
BBC	spiker	164	161	258	250,50
	reporter	158		243	
ARD	spiker	142	142	308	300,50
	reporter	142		293	
TVZ	spiker	158	150	397	376,50
	reporter	142		356	

Prema našim rezultatima profesionalni spikeri i reporteri za sva tri nacionalna jezika u usporedbi s tabelom Pimsleur et al, uglavnom govore ispod prosjeka (160-190 wpm). Govori li se možda na televiziji nešto sporije nego na radiju?

Zaključak

Razmatrajući prvo zajedničke karakteristike dnevnika vidimo da svi dnevnik koriste nešto duže riječi nego svakidašnji spontani govor te da imaju sličnu brzinu govora (ako brzinu govora definiramo kao broj riječi u minuti).

Kao što dnevnik imaju slične karakteristike, imaju i svoje individualne. TV-dnevnik BBC-a kao najduži TV-dnevnik stalno daje svojoj komunikaciji veliku proceduralnu efikasnost kroz makroorganizaciju (plan), fonetičku realizaciju (pauza i rečenični naglasak) i sintaktičku konstrukciju teksta (dužina rečenice).

TV-dnevnik ARD-a kao najkraći dnevnik sličan je dnevniku BBC-a po svojoj fonetičkoj realizaciji i sintaktičkoj konstrukciji teksta, ali ne i po makroorganizaciji. ARD za razliku od BBC-a kroz svoju organizaciju daje komunikaciji proceduralnu efektivnost (shema). Valja istaknuti i to da ARD ne koristi pauzu i rečenični naglasak u onoj mjeri u kojoj to čini BBC.

TV-dnevnik TVZ u svojoj makroorganizaciji više koristi shemu - naginje prema proceduralnoj efektivnosti. Za razliku od BBC-a i ARD-a vrlo malo koristi stilske mogućnosti fonetičke realizacije i sintaktičke konstrukcije teksta da bi komunikaciji dao proceduralnu efikasnost. Smatramo da upravo tu TV-dnevnik TVZ znatno gubi, tj. ne usklađuje svoju poruku s prirodom i mogućnostima televizijskog medija, što „smanjuje kapacitet televizijskog kanala s uskim grlom na dijelu između televizora i čovjeka“ (Škarić, 1972).

REFERENCije

BARIĆ, E. i dr. (1979). Priručna gramatika hrvatskog književnog jezika. Zagreb: Školska knjiga.

BEAUGRANDE, R. de. (1981). Introduction to Text Linguistics. London: Longman.

KARLGREN, H. (1974). „Statistical Methods in Phonetics“, u: MALMBERG (ed.), Manuel of Phonetics. Amsterdam: North Holland.

LADO, R. (1964). Language Testing. New York: McGraw Hill.

NOVOSEL, P. (1977). Delegatsko informiranje. Zagreb: CIP.

SCHANK, R. i ABELSON, R. (1977). Scripts, Plans, Goals and Understanding. Hillsdale, N.J., Erlbaum.

PIMSLEUR, HANCOCK, FUREY (1977). „Speech Rate and Listening Comprehension“. BURT, DULAY and FINOCCHIARO, New York.

ŠKARIĆ, I. ((1972). „Televizija od sintetičkog govora do razgovora“. BIT International, 8/9., Zagreb.

ŠKARIĆ, I. (1982). U potrazi za izgubljenim govorom. Zagreb: Školska knjiga.

ŠKILJAN, D. (1987). Jezik politike. Zagreb: Centar za idejno-teorijski rad GK SKH.

John Fox
Faculty of Hotel Management and Tourism, Opatija

ANALYSIS OF THE TV-NEWSCAST AS A MESSAGE

SUMMARY

Introducing 2 concepts (procedural efficiency and procedural effectiveness) the TV-newscast as a message is analysed from a communicative aspect. A parallel analysis of 3 national TV-newscasts (BBC, ARD and TV-Zagreb) shows different ways in which each of the 3 national TV-newscasts tends towards either procedural efficiency or procedural effectiveness and highlights certain differences in the way a TV-newscast is realised.